

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
קרח
תמוז ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

המשך בעניין הוספת המלים "מפי כבודך כאמור" וזכרתי את בריתי וגו', ביאור דברי מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים מהדורא בתרא, הסיבה שבמוסף ראש השנה אין מוסיפים "מפי כבודך", ומקור הפירוש שהובא בשיעור הקודם לתוספת המלים 'ושם נאמר' בנוסח אל מלך וכו'.

הבהרת דברים בעניין הגירסא בפיוט בר יוחאי וכו' 'תעלומה, ואין קורא לה', ושליטת הגירסא 'תעלומה ואין, קורא לה'.

מדוע אומרים בתפילת מוסף דיו"ט 'ונאמר' איש כמתנת ידו וכו', ומאי שנא ממה שאנו אומרים בנוסח אל מלך וכו' 'ושם נאמר'.

השלמה בעניין הקושיא מהגמרא במגילה דף כב. לגבי אנשי משמר וכו' על דעת היכין ובעז כי היכא שיש אתנחא או זקף קטן אפשר להפסיק, מו"מ בדברי הר"מ מאזוז שליט"א בחוברת אור תורה, המשך התייחסות לדברי שו"ת יביע אומר בעניין דלעיל. תירוץ הרמ"מ בספר אסף המזכיר על הקושיא דלעיל מהגמ' על היכין ובעז, ותמיהות על דבריו.

פירוש חדש ומאיר עיניים ממרן שליט"א בביאור דברי הגמרא בבלי, על פי המובא בתלמוד ירושלמי בעניין זה.

המשך בירור דעת המגן גיבורים והחתם סופר, התייחסות למה שהובא בשו"ת יביע אומר שם ב'סוגריים מרובעות', ודעת מרן שליט"א למסקנא לדינא.

מעשה עם מוסר השכל על מדת הענוה של גדולי ישראל ומניעת הלבנת פנים.

הודעה בדבר פירסום חמשים הטעמים לעניין תליית פיצוי בת יענה בבתי כנסיות.

קריאת מרן שליט"א לפני הוצאת הספר 'שנת השבע' במהדורא חדשה לקראת שנת השמיטה הבעל"ט.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 598

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש להצלחת רבי דניאל בן עופר סהר הי"ו,

בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו,

וימלא הקב"ה כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת רבי דניאל בן עופר סהר הי"ו, בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונוק יצילהו, וימלא הקב"ה כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכי"ר.

המשך בעניין הוספת המלים "מפי כבודך כאמור" וזכרתי את בריתי וגו', ביאור דברי מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים מהדורא בתרא, הסיבה שבמוסף ראש השנה אין מוסיפים "מפי כבודך", ומקור הפירוש שהובא בשיעור הקודם לתוספת המלים זשם נאמר בנסח אל מלך וכו'.

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר [ויקרא כ"ו, מ"ב].

בעזרת ה', נשלים כמה עניינים שהתחלנו לדבר עליהם בשיעור הקודם, ונתקדם הלאה בעזרתו יתב'.

הבאנו את דברי מהרי"ץ זיע"א לגבי הפסוק הזה, [הנאמר ב'תיקון' של שחרית שבת אחרי פרשת העקידה], כי אנו מקדימים לומר כך, וקיים לנו י"י אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך, על ידי משה עבדך, מפי כבודך כאמור. לכאורה, למה אנחנו מוסיפים את המלים, 'מפי כבודך'?

מתרץ מהרי"ץ שם, 'מפי כבודך', הכי גרסינן. והטעם, כי קשה אצלינו לומר אצלו יתברך 'זוכרתי', כי לא יצדק בו יתברך לומר וזכרתי, כי אין שכחה לפניו יתברך, הכל צפוי וגלוי לפניו. לכן אנו אומרים 'מפי כבודך', לומר כי מצד עצמינו אין אנו יכולים לומר זה, אם לא שְׁנֵאמַר מפי כבודך.

מהרי"ץ זיע"א בע"ח מהדורא בתרא, הוסיף שם [דף רל"ז ע"א] עוד כמה שורות בזה"ל, ובספר הקנה מפרש, כל לשון זכירה לשון השפעה, והוא נכון על פי הסוד. ולפי זה אין צריכים לדוחקים אחרים.

דבר חידוש מוסיף מהרי"ץ, כי לאמיתו של דבר, הביטוי 'זוכרתי' הוא במקומו ושיעורו, דהיינו שזה ממש מדויק. לפי הפשט, מבינים כי

'זכרון' זה הפוך משכחה, אבל עפ"י הסוד, 'זכרון' זה מורה על השפעה. כגון מה שאנו אומרים בתפילות הימים הנוראים, 'זכרנו לחיים', ג"כ לזאת הכוונה, מבקשים שהקב"ה ישפיע לנו חיים. וכן 'זכור רחמיך'. וכדומה. זה לא שהקב"ה ח"ו שוכח. לפי סודם של דברים, על דרך האמת, 'זכור' הוא תמיד משל למשפיע, ו'נקבה' תמיד ר"ל מקבל, דהיינו מושפעת.

א"כ לגבי 'זוכרתי', כל לשון זכירה הוא כך, וממילא הדבר מיושב.

מסיים מהרי"ץ שם, והכי מוכח בזהר שמות דף כ"ו סוף ע"א, מסכים לדברי הקנה ז"ל.

דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק בהר ובחוקותי התשפ"א], לגבי ספר הקנה, שאינו כ"כ מוסמך. אבל בנ"ד מהרי"ץ מביא ראיה, כי בספר הזהר הקדוש כך מוכח, וממילא דבריו בזה בודאי נכונים. אולי על ספר הקנה לבדו, לא היינו סומכים. אינני יודע האם מהרי"ץ התכוין לכך, שצריך לבדוק אחרי דבריו, אם יש להם מקור, או סתירה. בכל אופן, אפשר שהוא הרגיש בכך. על כל פנים, הדבר נכון מצד עצמו.

לכאורה, א"כ לפי דברי ספר הקנה, כל מה שפירש מהרי"ץ מקודם הוא ירד. הרי הסברת, כי אנו מוסיפים 'מפי כבודך', כיון שקשה לומר וכו', לא יצדק וכו', ובסוף אתה אומר שהדבר כן נכון. א"כ לכאורה הדרא קושיא לדוכתא, למה אומרים 'מפי כבודך'? צריכים ליישב את הגירסא הזאת, לפי דברי ספר הקנה, כי מהרי"ץ מחזיק מהתירוצ' השני.

התשובה לכך היא, כי אכן נכון, בודאי שמה שכתוב בתורה 'זוכרתי' זה מדויק אמת ויציב. אבל, רוב האנשים הבינו את עניין ה'זכרון' כפשוטו. הגם כי נכון שעפ"י הסוד זה אמיתי, אבל מי מבין בכך, רק יחידי סגולה מבינים את העמקות של הדבר. אם כן, אמת וצדק מה שאנחנו אומרים, זה מדויק, אבל איך שזה נראה מבחינה חיצונית, זה עלול להתפרש ח"ו לא יפה ולא מכובד, לכן אנחנו צריכים לומר זאת. והאמת היא כי זה במקומו ושיעורו.

מקרא כתוב אי אפשר לאמרו. מי שמבין את סוד העניין, בודאי יודע שישנו עניין לכתוב כך, זה מוצדק ומושלם. כפי שלגבי 'זוכרתי', זה גם נכון, כמו שהביא מהרי"ץ בשם הזוה"ק וספר הקנה. גם שם ישנם עניינים, אבל אנחנו צריכים לומר זאת עכ"פ כלפי חוץ, כיון שאומרים זאת בציבור, ורוב האנשים אינם מבינים את הדברים הנסתרים הפנימיים, לכן אנחנו מוסיפים זאת.

אמרתי בס"ד בשיעור הקודם את הפירוש הזה, לאפוקי ממה שבס' ויצ"ב עשה חילוק מחודש בין 'זכן כתוב בתורתך', שזה צריך להיות 'בהשוואה מוחלטת', משא"כ 'ושם נאמר' שזה בשינוי.

לכן הבאנו את הפירוש דלעיל, שהוא יותר מתקבל. אולם שכחתי אז לומר את מקור הפירוש הזה, שזהו בספר ידיו של משה, למהר"ר משה פרישקו, נדפס בעיר סלונקי שנת ה'תקב"ע. וע"ע בספר בגדי מרדכי (יפה) חלק א' דף רס"ט, ד"ה בפרשת שלח.

הוא אשר אמר את הפירוש הזה, והעתיקו בספר אוצר אפרים [שמות ח"ג פרשת כי תשא דף א'תס"ד] בזה"ל, נראה דדרשו רז"ל לשון ויעבור, כביכול כמו לשון חזן העובר לפני התיבה וכו'.

הוא כותב זאת בלשון 'נראה', כביכול זהו פירוש שלו, מדעתו. אבל למעשה הדבר כתוב במפורש במדרש תנחומא ובחידושי הריטב"א, ובעוד כמה מפרשים. אלא שהוא כיוון לכך מעצמו.

ויש לדקדק, דלמה חזר וכפל 'ושם נאמר', הרי כבר התחלנו וכן כתוב וכו', והיה לו לומר וירד וכו' ויעבור וכו' בלא הפסק.

אלא נראה דזהו פירוש, זה שאנו אומרים ויעבור, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו. אלא ושמ נאמר וכו'. ומשום דאמרין נמי ברית כרותה וכו' שאינן חוזרות ריקם וכו'.

וזהו הנוסח דאמרין רחמנא ולא נהדר ריקם וכו', ופירש הרב חמדת ימים דהיינו לומר דהפירוש אם לא תעשה כל מה ששאלנו, מ"מ

במוסף של ראש השנה, יש מלכיות זכרונות ושופרות, לכאורה למה שם אנחנו לא אומרים 'מפי כבודך'. הרי יש שם את כל הפסוקים של 'זכרונות', הלא את נח באהבה זכרת וגו', ככתוב בתורתך ויזכור אלהים את נח. למה כאן לא אומרים 'מפי כבודך'? לפי המהלך של מהרי"ץ? ובפרט שיש כאן הרבה זכרונות?

ברם חושבני, כי זאת אינה קושיא בכלל, מכיון ששם הקדמנו לומר, 'אתה זוכר מעשי עולם וכו' כי אין שכחה לפני כסא כבודך. אנחנו כבר מקדימים, כי אין שכחה, א"כ אין כאן מקום ח"ו לפרש בהמשך משהו שאינו מכובד.

הבאנו את זאת, בשיעור הקודם, כסיוע וחזיון לפירוש, מדוע בנוסח אל מלך יושב על כסא רחמים וכו', אנו אומרים כך, 'זכן כתוב בתורתך וירד י"י בענן ויתיבב עמו שם ויקרא בשם י"י, 'ושם נאמר', ויעבור וגו'? מה הפירוש 'ושם נאמר'? הרי זהו מיד הפסוק שאחרי זה? היה צ"ל 'ויקרא בשם י"י, ויעבור וגו'. מדוע מוסיפים, 'ושם נאמר'?

על זה הבאנו תירוץ נחמד, הפלא ופלא. 'ושם נאמר' היינו, כי קשה לנו לומר את העניין של ויעבור י"י על פניו וגו'. מצד עצמנו, לא היינו אומרים זאת. כאשר הדבר מפורש גם בגמרא ראש השנה [דף י"ז ע"ב], ויעבור י"י על פניו ויקרא, א"ר יוחנן, אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאמרו. מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפילה וכו'. 'ויעבור'? ה' לבש טלית? הראה למשה רבינו את סדר י"ג מדות? לכן אנו מוסיפים, 'ושם נאמר'.

ומה הפירוש של תיבת 'ושם'? לא אומרים 'ונאמר', כי אז היה אפשר להבין שאולי זה כתוב במקום אחר, לכן אומרים 'ושם', זהו ההמשך של 'זכן כתוב בתורתך'. זאת אומרת, צריכים להוסיף 'ושם', להורות שזה כתוב באותו מקום, אבל אנחנו מוסיפים שזה 'נאמר'.

גם שם בודאי שהדברים אינם כמשמעם, כי יש בזה עניינים פנימיים להבין למה בכל זאת כתוב כך, זה לא זלזול לאמיתו של דבר, אלמלא

אל תשיבנו ריקם לגמרי ע"ש. אנחנו מבקשים הרבה דברים, רחמנא ארים ימינך וכו', גלי גבורתך עלן, זיוך אנהר לן, וכו'. לפי סדר א"ב, ועוד ישנם כמה אותיות כפולות. ובכל זאת, לכל הפחות – אם לא הכל – לפחות חלק. משהו שיהיה, לא נצא ריק. כך מפרש החמדת ימים, גם מהרי"ץ זיע"א מביא את הפירוש הזה שם.

אמנם לפי מאמרם ז"ל, זהו הפי' ולא נהדר ריקם וכו', כי כן היא ברית כרותה.

הוא אומר כי לפי מה שאמרנו, אינן שבות ריקם, הכוונה היא שזה פועל, עושה את הפעולה. לפי זה לא נצטרך לפרש כי זה לפחות קצת, אלא שבודאי בקשתנו תתמלא. כך המהלך שלו.

שאלה מהקהל: הלא ממה שאמרו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, מובן דהשתא דמקרא כתוב כבר, אפשר ואפשר לאמרו, ואם כן לשם מה אמרין ושם נאמר. ואולי צריך לומר דהיינו לרווחא דמלתא בעלמא?

תשובת מרן שליט"א: לרווחא דמלתא, כאן זה תירוץ דחוק. אבל אעיקרא לק"מ. עכשיו שאנחנו מתפללים, אנחנו צריכים להקדים זאת לפני שאומרים. זה כעת למעשה. ופשוט.

הבהרת דברים בעניין הגירסא בפיוט בר יוחאי וכו' תעלומה, ואין קורא לה, ושליטת הגירסא תעלומה ואין, קורא לה.

מכיון שהזכרנו את ספר הקנה, ובזמנו דיברנו ושיעור מוצש"ק בהר ובחוקותי התשפ"א על עניין תעלומה ואין קורא לה, כי אמרנו שלפי ספר הקנה ספירת הכתר נקראת גם תעלומה, ואז יהיה צריך לקרוא תעלומה ואין, קורא לה.

הרחבנו לפני כמה שבועות [שם] על הנושא הזה, ולבסוף שללנו קריאה זאת, ואמרנו כי ראשית ספר הקנה אינו מוסמך. ושנית, האחרים שכתבו זאת הם לא התכוונו לכך, שכביכול הכתר נקרא תעלומה, אלא הכוונה על החכמה, שהיא יוצאת מן הכתר. זהו השם שלה. וגם אם כן, גם לשיטתו, צריך א"כ לגרוס תעלומה, כי זהו לשון הפסוק באיוב וכו', ויא, ותעלמה יצא

אור. לפי דבריו זהו הפירוש, תעלומה, אבל הרי אף אחד לא גורס כך. ממילא כפי שאמרנו, המסקנא היא כי צ"ל תעלומה, ואין קורא לה, אין דרך לנטות ימין או שמאל.

מסובב כל הסיבות גלגל כי נתעוררתי שכבר דיברתי על כך בשיעור לפני כמה וכמה שנים, המעניין שזה ג"כ היה במוצש"ק בהר שנת התשע"ב, ואז אמרנו מסקנא קצת אחרת. לפני כן בשיעור מוצש"ק אמור התשע"ב דיברנו על עניין זה, שללתי את הגירסא הזאת תעלומה ואין, קורא לה, ולאחר מכן במוצש"ק בהר, אמרתי כי העירו לי שבספר הפליאה כתוב כך, שגם הכתר נקרא תעלומה וכו'.

הבאתי שם כך, כי בספר הנקרא קבלת הגאונים ויעו"ש בדף ר"ס, חקקי לב __ ע"ד, ד"ה ולפיכך מביא כך בשם ספר הפליאה וז"ל, ותעלומה יוציא אור, זהו אור החכמה הנקרא אור צח, שנברא מן הכתר הנקרא תעלומה.

והבאנו עוד מקור, מספר שערי צדק. ואם זהו חיבורו של מה"ר יוסף גיקאטיליה, אזי הוא כן מוסמך. הוא כותב כך, תעלומת חכמה, כפליים בתושיה, כמה חדרים הם לתורה, חדר לפני מחדר ומחיצה לפני מחדר, עד הגיעם למקום הנקרא תעלומה, שהוא סוד הכתר. [חלק מזה מובא בהערות על ביאור הגר"א לשיר השירים במהדורא חדשה, שנדפס בתוך ספר ביאור הגר"א לנ"ך, בדף מ"ב, הערה 214, בשם שערי צדק השער העשירי].

לגבי ספר הפליאה, הוא הוא המחבר של ספר הקנה, וא"כ היינו הך. זה אותו המקור. ולגבי ספר שערי צדק, צריכים לברר מיהו המחבר. והיכן זה נמצא שם.

לכן מסקנתנו שם היתה, שאמנם מי שקורא כך יש לו מקום, רק שמהרי"ץ לא סובר כך וכו'. והוספתי עוד דיוק, חיזוק לדברי מהרי"ץ, כי מה שאנו אומרים, בר יוחאי אור מופלא רום מעלה, יראת מלהביט כי רב לה – תעלומה. כי אם נגיד שהכוונה היא שזה חוזר על האור, אזי היה צ"ל כי רב לו, לא רב לה. זהו עוד הכרח, להסביר כך. ובכל מקרה, גם אם נגיד שישנה שיטה כזאת – אמנם זאת דעת יחיד –

שערי יצחק – השיעור השבועי

הוא זה שהוסיף זאת, אז כנראה שזה חילוף נוסח ישן. א"כ יוצא כי הגירסא הזאת, היא בכתב־יד של הרמב"ם בעצמו.

מצאתי דוגמא לזה, בזהר חדש בפרשת בראשית, בדפוסים הראשונים [דף ג' ע"ד], אמר רב, כתיב י"י בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. 'ואומר' בדעתו תהומות נבקעו. וכן שם בדף ד' ע"ד. שני הפסוקים סמוכים בספר משלי. הדפוסים האחרונים שם מחקו זאת, כי הם לא הבינו מה זה 'ואומר', הרי זהו ההמשך, לכן חשבו שזאת טעות.

לכן מן הבחינה הזאת, אכן היה אפשר לומר 'ונאמר'. אבל בעניינינו לגבי י"ג מדות מוסיפים 'ושם', כיון שכאן כן צריך להוסיף 'ושם' נאמר. אמנם היה אפשר לומר 'ונאמר', מבחינת 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו', אבל רוצים לקשר זאת למה שכתוב מקודם, שחילה במ עניו לפניך מקדם וכו', וירד י"י בענן וגו', לכן הוסיפו 'ושם', כי זה מתחבר עם העניין שמקודם.

השלמה בעניין הקושיא מהגמרא במגילה דף כב. לגבי אנשי משמר וכו' על דעת היכין ובעוז כי היכא שיש אתנחא או זקף קטן אפשר להפסיק, מו"מ בדברי הר"מ מאזוז שליט"א בחוברת אור תורה, המשך התייחסות לדברי שו"ת יביע אומר בעניין דלעיל.

בגמרא מסכת מגילה [דף כ"ב ע"א] מובא לגבי מה שאנשי מעמד היו קוראים, כאשר היו עומדים על הקרבן. בתחילת פרשת בראשית, וכן יהי רקיע וגו'. ולמעשה זה רק שמונה פסוקים, כיון שפרשת 'בראשית' היא רק חמש, ויהי רקיע זה רק שלוש. א"כ איך יחלקו את הקריאה? הרי שנים צריכים לקרוא זאת?

אומרת הגמרא כך, ותניא הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים [מרן שליט"א קורא את הפסקא שבגמרא, בניגון המיוחד ללימוד התלמוד, כפי מסורת ק"ק תימן יע"א. ועיין שע"ה יו"ד ח"ב (תורה ומצוות) הלכות תלמוד תורה סימן קס"ד סעיף י"א. (ואיתמר) [וְאֵתָאֲמַר] עלה, רב אמר דולג, ושמאל אמר פוסק. רב אמר דולג, מאי טעמא לא אמר פוסק? קסבר, כל פסוקא דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן ליה.

אבל בכל אופן, א"כ היה צריך לגרוס 'תעלומה'.

על כן, ביחס למה שאמרתי אז, כעת נדגיש כי המסקנא שלנו היא יותר חזקה, לשלול כמעט לגמרי את הגירסא 'תעלומה ואין, קורא לה'. ברוך ה' שנתברר העניין ונתלבן היטב. כדי שלא יהיו סתירות, בין הדברים שנאמרו בעבר, לבין עכשיו.

מדוע אומרים בתפילת מוסף דיו"ט 'ונאמר' איש כמתנת ידו וכו', ומאי שנא ממה שאנו אומרים בנוסח אל מלך וכו' ושם נאמר'.

דרך אגב, אמרנו מקודם לגבי המלים 'ושם' נאמר', למה לא אומרים 'ונאמר'?

הקושיא היתה לפי דברי ספר ידיו של משה, למהר"ר משה פרישקו, שהמלה 'ונאמר' באה לומר ש'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו', א"כ למה מוסיפים 'ושם'? וביארנו, כי זהו ההמשך למה שכתוב מקודם, 'וכן כתוב בתורתך'.

למעשה, מהרי"ץ כותב דבר מעניין, לגבי מה שאנחנו גורסים בתפילת מוסף דפסח, 'יראה כל זכורך וכו', ככתוב בתורתך שלש פעמים בשנה וגו', 'ונאמר' איש כמתנת ידו וגו'. ישנם כאלה שאינם גורסים את המלה 'ונאמר', כיון שזהו המשך לאחר אותו הפסוק. 'ולא יראה את פני י"י ריקם. איש כמתנת ידו וגו'.' א"כ לדידן שכן גורסים תיבה זאת, צריך הדבר ביאור מה זה 'ונאמר'?

עומד על כך מהרי"ץ שם [עץ חיים ח"ב דף מ' ע"ב] וכותב בזה"ל, 'ונאמר', הכי גרסינן בכל התכאליל וברמב"ם, ואף על פי שהם שני פסוקים סמוכים בתורה, והכי אשכחן בתלמוד ובזהר בכמה מקומות עכ"ל.

נכון שזה כתוב בתורה פסוק אחרי פסוק, אבל בכל זאת לפעמים מוסיפים 'ונאמר', וזה לא מחייב שהדבר כתוב במקום אחר. סוף סוף הם שני פסוקים. שתי משמעויות. 'כתוב' כך, וגם השני 'נאמר'.

מהרי"ץ מציין, שכך מובא ברמב"ם. המעניין הוא, כי ברמב"ם המוגה, החתום על ידו, המגיה

ושמואל אמר פסקינן ליה? והא אמר רבי חנניא קרא, צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול, ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן, הואיל ולהתלמד עשויין. התם טעמא מאי, משום דלא אפשר. הכא נמי לא אפשר.

מן הגמרא הזאת, ישנה פירכא עצומה לשיטת היכין ובוועז, יותר נכון המגיה שם, האומר כי כאשר יש טעם אתנחא אפשר להפסיק, כי זה ג"כ נחשב פסוק. שהרי הגמרא אומרת, גם לגבי אנשי מעמד וגם לגבי קריאת ראש חודש.

הרי בראש חודש ישנה שאלה דומה, כי בפרשה הראשונה, דהיינו [במדבר כ"ח, ב'] צו את פְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קְרָפְנִי לְחָמִי לְאִשִּׁי וגו' ישנם רק שמונה פסוקים, א"כ איך אפשר לחלק שמונה פסוקים לשלושה עולים? בראש חודש, הרי עולים ארבעה קוראים. העולה הרביעי הוא מסודר, אבל מה עם השלושה עולים הראשונים?

אז אותה המחלוקת בין רב לשמואל, היא גם לגבי ראש חודש. דהיינו, זה לגבי שני העניינים. כך יוצא, לפי רבא המשווה את הדברים. כפי שלגבי אנשי משמר, רב אמר דולג, דהיינו שהעולה שני – הלוי, חוזר על הפסוק זיאמר אלהים יהי אור ויהי אור, שזהו הפסוק השלישי, ואותו הדבר לגבי ראש חודש, חוזר על הפסוק זיאמרת להם זה האשה אשר תקריבו לי"י כבשים בני שנה תמימים וגו'. וכך אנחנו נוהגים.

שמואל אמר פוסק, לפי שמואל פוסקים. חותכים את הפסוק לשניים. והגמרא שואלת, לפי שמואל איך אתה אומר להפסיק את הפסוק? הרי כל פסוקא דלא פסקיה משה לא פסקינן ליה?

אולם לכאורה, מה הבעיא? הרי ישנה שם אתנחא? גם אם תגיד כפי שהבין בשו"ת יביע אומר [הובא בשיעור הקודם] שזה רק זקף קטן ולא אתנחא, הרי יש שם גם זקף, א"כ תחתוך בזקף. אבל כפי שאמרנו, הדבר אינו כן, כי אם בזקף אז קל וחומר באתנחא. כגון זיאמרת להם, זה האשה, אשר תקריבו לי"י, כאן ישנה אתנחא, ואח"כ כבשים בני שנה תמימים, שנים ליום

עולה תמיד. א"כ מה הבעיא? הרי הוא אומר, שבאתנחא מותר.

זאת קושיא גדולה ועצומה, על שיטת היכין ובוועז, ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם לתרץ את השאלה הזאת.

בחוברת אור תורה [תשל"ו, צ"א דף קס"ח] כתב גם הרב מאזוז שליט"א בזה"ל, ולענ"ד דבריו [שליכין ובוועז] תמוהים טובא, ולא הועיל כלום בתירוץ. דאם זקף קטן חשיב הפסק, ודאי דכל שכן אתנחא. וא"כ למה ערערו הרשב"ש ובנו ז"ל ביכין ובוועז שם על המתחילים מסוף פסוק (אני י"י אלהיכם) מהא דאמרינן בש"ס כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', והא אדרבה עדיפא מינה עבדי, שלפני כן (בתיבת לאלהים) יש אתנחא.

ואם כה יאמר, דדוקא זקף קטן חשיב הפסק ולא אתנחא, הא ודאי בורכא דאתנחא הוא המפסיק הגדול. לא יכול להיות, שיהיה עניין זה בזקף ולא באתנחא. וגם האחרונים הנ"ל הביאו בשמו זקף קטן, או אתנחא.

ושוב ראיתי שהרב המגיה נרגש קצת מזה וסיים וז"ל, א"כ בטוב אמר הרב ז"ל, כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. ר"ל אותם המתחילים י"י אלהיכם אמת, פסקו הפסוק במקום שלא פסקו משה. ע"כ. הנה הסב כוונת המחבר על המתחילים י"י אלהיכם אמת.

ובאמת פשט דבריו לא משמע כן, שכתב מתחילה דלהחזיר 'אמת' ולהשלים בו אינו מן השם וכו' אבל ההשלמה היא ב'אני י"י אלהיכם' בשלש תיבות אלו, וסיים ויש מי שאומר להתחיל מראש הפסוק, משום דבגמ' פרק בני העיר אמרו כל פסוקא דלא פסקיה משה ועו' ע"ש. משמע להדיא, שגם המשלימים בג' תיבות אחרונות 'אני י"י אלהיכם', לא זפו בעיניו, מטעם כל פסוקא וכו'.

וכן נראה מתשובת הרשב"ש שכתב שטעות יש בספר, וצ"ל אני י"י אלהיכם וכו', ואפ"ה העיר בזה מצד כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו' ע"ש. והוא פלא, דאדרבה עדיפא מינה קעבדי, להפסיק באתנחא.

טענה ראשונה היא, שהמלה אמת אינה מקרית שמע. איך אתה משלים רמ"ח תיבות לק"ש, עם המלה 'אמת' שהינה מברכת אמת ויציב? המלה אמת אינה כתובה שם בתורה, א"כ אי אפשר להשלים איתה רמ"ח תיבות.

וטענה שנייה, כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. אבל שוב הפעם, הטענה היא כלפי האומרים י"י אלהיכם אמת, ולא כלפי האומרים 'אני י"י אלהיכם'. הוא מתכוין לחזק בכך את טענתו נגדם.

הרמ"מ הביא עוד ראיה, כי כך נראה מתשובת הרשב"ש. ואכן לכאורה הדבר נכון, כך נראה באופן שטחי מתשובת הרשב"ש. אבל חושבני כי מי שיעיין, יוכל להסביר זאת, וגם דבר זה הוא מיושב.

בשו"ת הרשב"ש [סימן ל"ז] כתוב כך, עוד שאלת, כי מצאת בשם תלמיד הר"י יוס טוב אל אשבילי ז"ל – הוא הריטב"א – שש"צ צריך להחזיר שלש תיבות בקול רם, והם י"י אלהיכם אמת, להשלים רמ"ח תיבות, שהחזנים המחזירים 'להיות לכם לאלהים' הם טועים, וראוי לגעור בהם ולמנוע אותם.

ואתה הוקשה לך, שא"כ צריך הוא להחזיר אמת אמת ב' פעמים.

תשובה. אמת אמרת שאין לומר אמת ב' פעמים, דבגמרא פרק היה קורא [ברכות דף י"ד ע"ב] שיילינן, חוזר ואומר אמת, או אינו חוזר ואומר אמת? ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר, חוזר ואומר אמת. ר' אבא אמר, אינו חוזר ואומר אמת. ההוא דנחית קמיה דרבא, אמר אמת אמת תרי זמני. אמר רבא, כל אמת אמת תפסיה להאיי. ומדמייתי תלמודא האיי עובדא, משמע דהלכתא כרבא. והכי פסקי רבוותא ז"ל.

אבל נראה שטעות יש בספר, וצ"ל אני י"י אלהיכם, ו'אמת' אינו מן המקרא, ואמאי משלים ביה? לדבריו, מה שכתוב בריטב"א כי הם משלימים י"י אלהיכם אמת, זאת טעות, אלא הם משלימים אני י"י אלהיכם, כי בודאי לא מדברים על 'אמת'. ואותם שכתבו שמשלים מנין רמ"ח אומרים שמחזירים אני י"י

ואולי י"ל דטפי ניחא ליה להתחיל מ'להיות לכם לאלהים וגו', שהוא עניין שלם, אבל סיום הכתוב 'אני י"י אלהיכם' הוא חצי מאמר ללא עניין. וזה דוחק, וצריך עיון גדול.

בשיעור הקודם אמרנו בס"ד, לגבי מה שהקשה היב"א על הגרי"ח בשו"ת רב פעלים, כי לפי היכין ובוועז זה רק זקף קטן ולא אתנח, וכך הוא נשאר למסקנא, ולכן הוא פירש כי מה שהרשב"ץ וצאצאיו עשו, הם התחילו מהתחלת הפסוק, דהיינו ארבע עשרה תיבות, ולא רק שש. אולם הסברנו בס"ד כי הדבר אינו יכול להיות, מכיון שכתוב שם במפורש שזה שש תיבות, א"כ זה רק 'להיות לכם לאלהים אני י"י אלהיכם', ממילא הרב פעלים צודק. כי בודאי שלפי דבריו כך זה באתנח, ותירצנו מה שתירצנו.

וכפי שאמרנו, זה לפי הבנת היב"א, כפי שהוא הבין את היכין ובוועז, כביכול השאלה שלו היא לגבי 'אני י"י אלהיכם'. אבל לאמיתו של דבר, אינו כך. הוא לא מקשה זאת על 'אני י"י אלהיכם', דהיינו על אלה שחזרו את סוף הפסוק ג' תיבות 'אני י"י אלהיכם', אלא על כפי מה שאנו עושים, י"י אלהיכם אמת. וטענתו, כי זה אסור מטעם כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. אתה אומר שני מלים מן הפסוק, י"י אלהיכם, והמלה 'אמת' היא תחילת הברכה. ולגבי מה שהם עושים, אלה החוזרים על 'להיות לכם לאלהים', מה הרוויחו מכך? התשובה היא, כי הזקף נחשב לפיסוק. זאת היתה השאלה שלו. וכך תירץ המגיה, כפי שדייקנו אז.

אולם כעת טוען ב'אור תורה', כי הוא – המגיה – היסב את כוונת המחבר.

לא נראה לי שהדבר כך, אלא אדרבה, חושבני כי זאת האמת לאמיתה. אמנם הוא – הרמ"מ – הרגיש בכך שיכולה להיות הבנה כזאת, והוא אומר כי פשט דבריו לא משמע כך. מי שיעיין יראה, כי קשה לי להסביר כעת בדיוק את כל המהלך, כי צריך לראות את הלשון והדברים בגוף הספר. להבין את הדיוקים. אבל חושבני כי לסיכום, ישנן שם שתי טענות, נגד אלו שאמרו י"י אלהיכם אמת.

אלהיכם. אבל להחזיר אמת, או להשלים בו, אינו מן השם. שהרי הרמ"ה ז"ל גער באותם שמשלימין ב'אל מלך נאמן'. חדא, שהיא הפסקה. ותו, דלא אמריה משה, ולא אמריה יעקב ע"ה, ואיך נשלים בו? וכן הדין בהשלמת 'אמת'.

אבל ההשלמה היא, באני י"י אלהיכם. בג' תיבות אלו.

אסדכן לכאורה הוא אמר במפורש כי זאת טעות, וזה לא י"י אלהיכם אמת, אלא 'אני י"י אלהיכם'.

ומ"מ מה שאמר שאין להתחיל מ'להיות לכם לאלהים' וגו' נהגו כן אלא להתחיל מראש הפסוק. משום דבגמרא בפרק בני העיר ופרק בג' פרקים אמרינן, דכל פסוקא דלא פסקיה משה ע"ה לא פסקינן ליה, ואיך נפסוק אנחנו הפסוק ללא צורך וכו'.

לפי המלים כאן, הוא אומר כי התיקון הוא 'אני י"י אלהיכם', כך צריך להיות, וזאת טעות בספר. ואח"כ הוא בא ואומר, למה אתה אומר שזאת טעות? לא, כל פסוקא דלא פסקיה וכו'. אני מתחיל מ'להיות לכם לאלהים', כיון שזה נחשב שמכאן מתחיל הפסוק, 'להיות לכם לאלהים' אני י"י אלהיכם. א"כ מכאן ראיה, כי הוא לא מדבר על י"י אלהיכם אמת, אלא על 'אני י"י אלהיכם'.

כך נראה, 'מלמעלה'.

ברם חושבני, שאפשר בהחלט – ואפי' מוכרחים להסביר כך, כי הוא אומר זאת על הצד שזה לא טעות. 'מה שאמר שאין להתחיל מ'להיות לכם לאלהים' וגו' נהגו כן, משום וכו'. בודאי שלפי דבריו, שצריכים לומר 'אני י"י אלהיכם', לא תהיה שאלה. אבל על הצד שזה כפי שכתוב, על כך הוא עונה.

זאת אומרת, לא מוכרח להבין כפי הבנתו. אני חושב בהחלט שזהו פשט ישר, ואין דוחק לפרש כך. והאמת יורה דרכו.

תירוץ הרמ"מ בספר אסף המזכיר על הקושיא דלעיל מהגמ' על היכין ובוועז, ותמיהות על דבריו.

בספר אסף המזכיר [מערכת הקו"ף, דף ת"ג], הרה"ג מאיר מאזוז שליט"א, כותב דברים נוספים מעניינים. ברצונו ליישב את השאלה דלעיל מהגמרא, לגבי הסתירה מכך שהגמ' שואלת כל פסוקא דלא פסקיה וכו' אפילו שבעצם ישנו טעם אתנחא. אבל לפני כן, הוא אומר עוד כמה חידושים, שהם בעצם רק בגדר 'השערות', אולם הדברים נשמעים כביכול מבריקים.

הרי כתוב בגמרא קידושין [דף ל' ע"א] במערבא פסקי ליה להא"י קרא לתלתא פסוקי, וי"אמר י"י אל משה, הנה אנכי בא אליך בעב הענן. בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו לעולם. ויגד משה את דברי העם, אל י"י [שמות י"ט, ט"ו], במערבא חילקו את הפסוק הזה לג' פסוקים, הם הפסיקו במלים 'בעב הענן', וכן במלה 'לעולם'.

כותב על כך בספר אסף המזכיר [שם] בזה"ל, וכבר וביארתי במק"א שהיו עושים בסגולתא (בתיבת הענן) פסוק אחד, ובאתנח פסוק שני (בתיבת לעולם), ובסוף פסוק שלישי, שהוא פסוק ארוך בעל שלשה מאמרים כמ"ש המדקדקים וכו'. זה אמת, וכתוב כך כבר גם בשיטה מקובצת בשם הרא"ם. בסדר. דיברנו על כך.

אבל כעת תשמעו, ויתכן שכך היו נוהגים במערבא, בכל אתנח וסגולתא, לחלק הפסוק לשניים, או לשלשה. ולפעמים גם בזקף קטון.

דהיינו, לא רק את הפסוק הזה שנזכר בגמרא, אלא בכל מקום שישנה סגולתא, עשו את הפסוק הזה לשני פסוקים או ג' פסוקים. ולפעמים גם בזקף קטן. זאת אומרת, שישנם הרבה פסוקים, שבמערבא חילקו אותם ליותר ממה שיש אצלנו.

עכשיו תשמעו חידוש עצום.

ומטעם זה, מצינו בכמה מקומות קמץ בזקף קטון, כגון ירכיבהו על במתי ארץ וכדומה, כי היה שם סוף פסוק לפי בני מערבא. הרי בפסוק [דברים ל"ב, י"ג] יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמֹתַי אֲרָץ וַיֵּאָכֵל תְּנוּבֹת שְׂדֵי, האות דל"ת במלה 'שדי' היא

שערי יצחק – השיעור השבועי

בני מערבא שינו מפני שלא היתה להם ברירה, כי הם חייבים לחלק את התורה לשלוש שנים. זאת בודאי תמיהה. מוזר להגיד דבר כזה. כי אם כן, למה אנחנו מתקנים את הקורא בשינוי? זאת שאלה אחת.

אבל ישנה כאן עוד שאלה. לפי דבריו, עושים זאת בגלל בני מערבא החולקים את התורה לג' שנים, הם עשו שכאשר ישנם פסוקים שהזקף משתנה לקמץ, מכיון שאצל בני מערבא כאן זהו סוף פסוק. זאת היא הסיבה. הוא כביכול מצא סיבה לכך. כי הרי לפי הדקדוק, הדבר אינו מובן. לגבי אתנחא וסוף פסוק, מובן. אבל שזקף יעשה אתנחא? מה פתאום?

בשלמא לגבי אתנחא וסוף פסוק, בסדר. אבל למה יש לפעמים קמץ בזקף קטן? הרי לפעמים יש ולפעמים לא, א"כ צריכים למצוא לכך איזה הסבר. אנחנו גם אם אין לנו הסבר עפ"י הפשט, אומרים שישנו איזה עניין עפ"י הסוד, יש בזה רמזים ועניינים גבוהים. זה מה שאנחנו יכולים להגיד. [וע"ע לקמן ד"ה בספרין]. אבל הוא בא, ולפי דבריו יש לו סיבה, כי בני מערבא – במקומות האלה שהזקף בקמץ – שם הם הפסיקו ועשו סוף פסוק. היכן שהזקף בלי קמץ, שם הם לא הפסיקו, אבל היכן שיש זקף, שם הם הפסיקו, ולכן הם עשו זאת בניקוד קמץ. הפכו זאת מסגול לקמץ. א"כ לא מובן, למה אנחנו לקחנו את זה? זאת השאלה הראשונה.

אבל אני שואל כעת שאלה יותר חזקה. לפי דבריו, בשלמא בתורה לכאורה אולי אתה צודק, אבל מה תגיד לגבי נביאים וכתובים, הרי גם בנ"ך יש קמץ בזקף קטן? שם אין 'בני מערבא', אין משהו שצריך לחלק את זה. למשל בפסוק [הושע י"א, י'] אַחֲרֵי יְיָ יִלְכוּ פְּאֲרִיָּה יִשְׂאָג פִּי־הוּא יִשְׂאָג וַיַּחֲדְדוּ בָּגִים מִיָּם. כתוב 'יִשְׂאָג', לא יִשְׂאָג. וכן במגילת רות [ד', ד'] אִם־תִּגָּאֵל גָּאֵל וְאִם־לֹא יִגָּאֵל הַיְּדֵה לִּי. לא גָּאֵל בפתח. וישנם עוד הרבה מקומות, שיש קמץ בזקף קטן גם בנביאים וכתובים. כאן אין את הסיבה של 'בני מערבא'.

בקמץ, כיון שיש שם טעם אתנחא. אבל מה זה 'אַרְרִי' לכאורה היה צריך להיות כתוב 'אַרְרִי'? אלא מאי, כיון שיש טעם זקף קטן, יש קמץ בזקף קטן. ישנו דבר כזה. אבל הוא אומר, כי לפי מערבא, היה כאן סוף פסוק. עשו כאן סוף פסוק.

והוא ממשיך וכותב, ואפשר עוד, שהיה כן לפי מנהגם, דמסקי אורייתא לתלת שנין. אבל לדידן, דמסקי בשתא חדא, הוכרחו למעט במנין הפסוקים, ולעשות פסוקים ארוכים, שלא להטריח את הציבור.

זהו 'חידוש בתוך חידוש'. לדבריו, בני מערבא עשו זאת, מכיון שהם היו צריכים לחלק את התורה לשלוש שנים, ואין להם מספיק פסוקים לשבעה גוברי. אבל לדידן עשו פסוקים ארוכים, בכדי לא להטריח על הציבור.

לגבי הרישא, הדבר יכול להיות, יש בכך משהו. גם הבאנו בזמנו כי כבר בספר בינה לעתים [ביאור על ס' העתים להר"י ברצלונני] כתב את זה. אבל מה שהוא עושה מכך תבשילים ומטעמים, כי בשביל זה נשתנה הניקוד לקמץ, כביכול בני מערבא עשו קמץ כיון שאצלם זהו סוף פסוק, זאת השערה רחוקה, לכאורה הברקה. אבל ברצוני לסתור זאת. כי הדבר אינו יכול להיות. רק בכדי שלא תקבלו זאת, שלא יתקבע לכם בראש כדבר נכון. אבל צריכים לדחות את הדברים, ביד חזקה.

כי תירוצים, אפשר להגיד בדוחק. אבל קושיות, לא מקשים בדוחק. אם רוצים להגיד קושיא, צריכים לומר קושיא חזקה בכדי לסתור את ההנחה.

שאלה מהקהל: מלכתחילה איך זה היה, 'אַרְרִי' או 'אַרְרִי'?

תשובת מרן שליט"א: לפי דבריו, זה היה אַרְרִי, ובני מערבא עשו זאת 'אַרְרִי'. דבר זה לכשעצמו, הוא סברא מאד תמוהה. כי יוצא, שבעצם הרי אם משהו יקרא 'אַרְרִי' במקום 'אַרְרִי' הרי אנחנו מתקנים אותו, למה אתה מתקן? אדרבה, הוא צודק? כי לפי ההבנה שלו,

ולפעמים אפילו יש טפחא בקמץ, כפי שקראנו בפרשת שלח לך [במדבר י"ג, ח'] לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בֶּן-נֹנָן. וכן בספר מלכים [א' ה', ל"א], אנו קוראים זאת בהפטרות תרומה, לְיִסְדֵּי הַבַּיִת אֲבָנֵי גָזִית. במלה 'הבית' ישנה טפחא. מה תגיד על זה? וכן בפרשת בהעלותך [במדבר ט', ב'] וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ. במלת 'הפסח', ישנה טפחא בקמץ. וכי בני מערבא הפסיקו כאן? ומה סיבת הקמץ, לפי דבריך?

לכן נראה, כי אין לדברים הללו מקום. ולא רק שקשה מדוע אם קרא ארץ אנחנו מתקנים אותו. הקושיא גדולה יותר, מדוע מעיקרא אנו קוראים בקמץ.

בספרי המפרשים, לגבי המקומות האלה, למשל לגבי 'הפסח', מי שיראה ברשב"ץ הסביר זאת בפירושו על י"ג מדות, וישנם הסברים לכך בספרים. אמרנו מקודם, על פי הסוד. אבל גם לפי הפשט, אפשר למצוא לכך הרבה הסברים. לגבי 'הפסח', זכיר לי לכל הפחות חמשה או ששה הסברים, מכמה ספרים שעמדו על כך. עפ"י הסוד, בודאי שישנה דרך, אבל אפילו עפ"י הפשט מצאו לכך טעמים.

שאלה מהקהל: אולי מלכתחילה, הם החליטו להפסיק במקומות האלו? דהיינו, מלכתחילה היה כתוב 'ארץ', אבל בני מערבא נתפשו על המקומות האלה בתורת סיעתא.

תשובת מרן שליט"א: אהה, אתם באים לומר הפוך, כי בגלל שכתוב זאת בקמץ, הם עשו זאת כך. אבל זה לא מה שהוא אומר. הוא אומר ההיפך, שהם אלו שעשו זאת קמץ. ברצונו להסביר, למה זה קמץ? אבל אתה הולך בדיוק הפוך. וזה אמנם יכול להיות. מה שאתה אומר, הוא כן מתקבל על הדעת. ואז ממילא אין קושיא מנביאים וכתובים. בסדר. עליך לא קשה... יפה.

ואעיקרא מהו ההיתר, לבני מערבא, לשנות מן הניקוד בתורה. וגם אין שום הכרח לכך. שהלא אפילו אצלינו ישנם רבים יוצאים מן הכלל, פתחין באתנח ובסוף פסוק, שנמנו בפרוטרוט

במסרה. כלשכון בנ"ד. לכן נראה לי שהדבר מוזר, וחוששני שמקורו ושרשו נובע מדעות חיצוניות. וד"ל וליודע.

בהמשך דבריו הוא אומר כך, ועפ"י אשכחנא יסוד לסברת הרב יכין ובעז ז"ל [ח"ב סי' ב'] גבי כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', שאם יש אתנח או זקף קטון אין לחוש, והטעם הוא שכן היו מפסיקים בני מערבא וכאמור.

הוא אומר, כי כעת הפלא ופלא מה שאומר היכין ובוועז, שאם ישנו אתנח לא אמרינן כל פסוקא דלא פסקיה משה, מכיון שבני מערבא כאן הפסיקו. וכן לגבי זקף קטן, שם הם הפסיקו. ומ"מ בזקף קטון, לא בכל מקום, רק היכא דמוכח לפי הענין שיש שם הפסק. ובאתנח ג"כ דוקא אם נשאר עד סוף הפסוק ג' תיבות, או יותר.

כעת הוא מכניס עוד סברא, בדברי היכין ובוועז. דהיינו, הכלל שהיכין ובוועז אומר, שהיכין שישנו אתנח וזקף קטן זה נחשב ששם משה רבינו פסק, הסיבה היא כי שם בני מערבא היו מפסיקים. לפעמים כן ולפעמים לא. אבל בזקף קטן הללו, הם הפסיקו. אולי הוא קצת 'מגביל' את היכין ובוועז, כי היכין ובוועז לא עשה חילוקים, אולם עכ"פ אולי הוא נותן בזה קצת טעם.

ובזה ניחא קושית החת"ס [א"ח סי' י"ד] מהגמ' במגילה [דף כ"ב ע"א] שנדחקתי ביישובה הרבה באו"ת שנה ח' [עמוד קס"ט ק"ע], ולפי האמור לק"מ, דבפסוק זיארמר אלהים יהי אור, אם נפסיק באתנח, ישארו שתי תיבות עד סוף הפסוק זייהי אור, ובכה"ג ודאי דלא הוה מפסקי בני מערבא קרא לתרי.

לדבריו, מה שואל החתם סופר? כיצד היכין ובוועז אומר, שאם יש אתנחא אז מותר להפסיק, א"כ מה הגמ' שואלת לגבי זיארמר אלהים יהי אור ויהי אור, איך הפסקת את הפסוק לשניים, הרי אסור להפסיק את הפסוק הזה? התשובה לכך היא, לא, כאן גם הוא יודה שלא, כיון שבחלקו השני של פסוק ישנן רק שתי מלים, זייהי אור, ולכן בזאת גם בני מערבא לא הפסיקו.

פירוש חדש ומאיר עיניים ממרן שליט"א בביאור
דברי הגמרא בבלי, על פי המובא בתלמוד ירושלמי
בעניין זה.

דבר שני, ונקדים את אשר חושבני בס"ד כי
ישנו פירוש חדש, אשר לא שערותו כל רבותינו
המפרשים, לפרש פירוש אחר את הגמרא
במגילה. לפי מיטב ידיעתי, מה שאומר לכם
כעת זהו פירוש חדש, אבל ממש מאיר עיניים
בסוגיא כאן.

מה שקראתי לכם מקודם, זאת הסוגיא
בתלמוד בבלי. אבל בתלמוד ירושלמי, כתוב
קצת במלים אחרות ועם פרטים אחרים, ונראה
לי כי אפשר להכניס את הירושלמי בבבלי,
ובכך לפתור הרבה שאלות.

בירושלמי במסכת מגילה [פרק רביעי משנה ב']
וכן במסכת תענית [פרק רביעי הלכה ג'] – משם
אני קורא בפניכם כעת – כתוב בזה"ל, והא
תנינן, ביום הראשון בראשית ויהי רקיע, והא
לית בהון אלא תמנייא. איך אפשר לחלק
שמונה פסוקים, לשלושה אנשים?
ר' אידי אמר, איתפלגון כהנא ואסא. דהיינו,
נחלקו בכך רב כהנא ורב אסא. או אסי. חד
אמר חוזר, וחורנה אמר חותך.

שמעתם? מה שכתוב לפנינו בגמ' בבלי,
כמחלוקת רב ושמואל, בירושלמי זה מובא
כמחלוקת בין רב כהנא לרב אסי. אחד סובר
חוזר, וכפי שאצלנו בבבלי כתוב 'רב אמר
דולג'. והשני אמר חותך, זה מה שכתוב אצלנו
'פוסק'.

מאן דאמר חוזר, חוזר שני פסוקים. כאן
מדברים על 'בראשית', צריכים לחזור שני
פסוקים, כי בפיסקת 'בראשית' אין רק חמשה
פסוקים, ו'יהי רקיע' זה שלושה פסוקים, ביחד
זה רק שמונה, וצריכים עשרה פסוקים, כפי
תקנת עזרא. א"כ שיחזור שני פסוקים, וכך יש
לנו בסה"כ עשרה פסוקים.

מאן דאמר חותך, 'יהי ערב ויהי בקר', פסוק
בפני עצמו.

שמעתם? 'חותך' היינו, לא את הפסוק 'ויאמר
אלהים יהי אור ויהי אור', כפי שמבין מי שלומד

כלומר, הכלל שהיכין ובוועז אומר, זה רק היכן
שבני מערבא הפסיקו. אבל כאן הם לא
הפסיקו, כיון שהן רק שתי מלים, ובכי האיי
גוונא ודאי לא חילקו לשניים.

אמנם דבר זה הולך, לפי המהלך וההבנה, שלא
יכול להיות שיהיה פסוק שהוא פחות מג'
תיבות. הרי יש לנו פסוקים רק בני שלוש
תיבות, כפי שאמרנו בעבר [שיעור מוצש"ק
במדבר התשפ"א] ישנם שלוש עשרה או ארבע
עשרה פסוקים כאלה, כגון [בראשית מ"ו, כ"ג]
וּבְגִידָן חֲשִׁים, וכן [בראשית כ"ו, ו'] וַיֵּשֶׁב יִצְחָק
בְּגֶרָר, אבל לא פחות מכך. אולם למעשה,
אצלנו התימנים יש גם שתי תיבות, כגון
בעשרת הדיברות, 'לא תרצח' וכו'. שלעולם
אנחנו קוראים רק כך. אבל נגיד שהם יענו על
כך, שזה רק בטעם העליון וכו'. לכן לא נשאל
עליהם את השאלה הזאת.

הרי כך גם המהלך של הרב פעלים, ששתי
תיבות אפשר, כי אין פסוק שהוא רק שתי
תיבות, לכן בשתי מלים אין את החשש של כל
פסוקא דלא פסקיה וכו', כפי שהוא מתרץ לגבי
'יום הששי'. אבל בכל אופן, לשיטתו הדבר
יכול להיות טוב.

ושפיר קרינן ביה כל פסוקא דלא פסקיה משה
וכו'. ודו"ק היטב.

כך כותב בספר אסף המזכיר שם, וחושבני כי
גם כאן הדברים נכתבו בלי השגחה, לענ"ד
העיון כאן אינו נכון. וזאת מכמה סיבות.

ראשית, מהי התשובה? הרי הגמרא שואלת
לגבי 'ויאמר אלהים יהיה אור ויהי אור' שאסור
להפסיק, לכאורה מהי השאלה, הרי ישנה
אתנחא והדבר מותר? והתשובה היא, כי יישאר
רק 'יהי אור'. זה יפה כלפי קריאת אנשי מעמד,
אבל מה תגיד לי לגבי קריאת ראש חודש? הרי
זהו פסוק ארוך, 'ואמרת להם זה האשה אשר
תקריבו לי'. כבשים בני שנה תמימים שנים
ליום עולה תמיד. ישנם כאן הרבה מלים. ובכל
זאת הגמ' שואלת על כך. אם כן, מפה בודאי
שישנה סתירה לדעת היכין ובוועז. זהו דבר
אחד.

את הגמרא בבלי, שחותכים את הפסוק הזה, זי'אמר אלהים יהי אור' וזהו, העולה ראשון מברך בא"י וכו', ועולה הלוי מברך וקורא זי'יהי אור' וממשיך את הפסוק שאחרי כן.

לדעת הירושלמי, לא. לא הפסוק הזה, אלא זי'יהי ערב ויהי בוקר, פסוק בפני עצמו. דהיינו, הרי בשביל הקריאה, צריך שיהיו בפרשה הראשונה ששה פסוקים, וישנם רק חמשה, לכן כאשר הלוי עולה וקורא את הפסוק זי'קרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה', מפסיק כאן. זהו. ואחר כך, זי'יהי ערב ויהי בוקר יום אחד'. כאילו הוא פסוק נפרד. אותו הדבר לגבי פסקת זי'יהי רקיע בתוך המים', זי'קרא אלהים לרקיע שמים'. זהו. ואח"כ זי'יהי ערב ויהי בוקר יום שני'. כעת יש לנו עשרה פסוקים. עכשיו זה יפה מאד, מצויין.

זהו חידוש עצום.

מכך אני מבין בס"ד, את דברי הבבלי באופן שונה. מה שכתוב בבבלי, כולם מבינים כי כוונת הגמרא שחותכים את הפסוק זי'אמרת להם זה האשה אשר תקריבו לי"י, כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד', מפסיקים בתיבת לי"י, ברם חושבני כי לפי הירושלמי זה לא כך, אלא צריכים לחפש פסוק שאפשר להפרידו לשניים, איזה פסוק שיתאים, לאו דוקא את הפסוק השלישי. מסתברא כי לגבי הפסוק הזה, ואמרת אליהם זה האשה וגו', לא טוב להפריד אותו, כי זה משנה את המשמעות. זי'אמרת להם זה האשה אשר תקריבו לי"י, נו, איפה ההמשך? מהו זה האשה – כבשים בני שנה? אם אתה מפסיק את הפסוק, זה לא מתאים. מה שמתאים הוא, להפסיק את הפסוק הבא, 'את הכבש אחד תעשה בבוקר', זה טוב, נגמר עניין אחד. ואח"כ ממשיכים עוד פסוק, זי'את הכבש השני תעשה בין הערבים'. זהו כאילו פסוק חדש. דהיינו, צריכים לחפש בכל קריאה, איזה פסוק שמתאים לחלוק אותו, כפי ששם הפסוק זי'יהי ערב ויהי בוקר יום אחד' זהו פסוק בפני עצמו.

האמת היא, שקרבן העדה אינו מסביר כך. הוא מסביר שם, כי זהו בגלל שביום השלישי, הפסוק זי'יהי ערב ויהי בוקר' הוא נפרד. הרי שם כתוב ותוצא הארץ דשא וגו', ועץ עושה פרי וגו', וירא אלהים כי טוב. נגמר הפסוק. אח"כ זי'יהי ערב ויהי בוקר יום שלישי'. זהו פסוק ממש נפרד. אז הוא אומר, כי כיון שיש שם פסוק נפרד, אז גם כאן אני עושה אותם פסוק נפרד. אבל לפי דברינו, לא זהו השיקול. כאשר אני חותך לשניים, אני לא צריך לחפש פסוק אחר לחתוך אותו, בגלל שישנו פסוק במקום אחר שהוא חתוך. אלא צריך פסוק, שלפי העניין אפשר להפרידו. אין קשר הכרחי. זי'קרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה'. זהו. זי'יהי ערב ויהי בוקר' – לא קשור דוקא לזה. הרי הסיום חוזר על כל העניין דלעיל, ולא רק על תחילת פסוק זה. היכן שהפסוק ניתן להתחלק מבחינת עניינו לשניים, צריך למצוא בפרשה את הפסוק הזה, ואותו לחתוך. כך לפי שיטת שמואל. ודלא כקרבן העדה, במחכת"ה.

אינני יודע, למה ומהיכן הוא מצא הכרח להסביר כך. נראה שאין חובה להסבר כך, ואז אדרבה, מובן כי כך כוונת הבבלי, כי את הפסוק הזה חתכו.

נחזור לדברי אסף המזכיר, ויוצא שהתשובה שלו בכלל אינה נכונה. הוא אמר, שבני מערבא לא הפסיקו את הפסוק זי'אמר אלהים יהי אור ויהי אור', יען כי נשאר רק זי'יהי אור'. זה לא הפסוק הזה. כאשר שמואל אמר 'חותך', כוונתו אל חצי הפסוק זי'יהי ערב ויהי בוקר וגו', כאן ישנן הרבה מלים. וכן בקריאת ראש חודש, את הכבש אחד וגו', ואת הכבש השני וגו', שישנן מספיק מלים.

כמובן הקושיא על דבריו היא אינה רק לפי דברינו, אלא אפילו אליבא דפירוש קרבן העדה בירושלמי.

בעז"ה הדברים מאד ברורים ומאירים.

ולפי האמור, יובן היטב מדוע כתוב בבבלי רב אמר "דולג". שאם הכוונה כפשוטו, לחזור (כמו שמסבירים דרך כלל) רק פסוק אחד, קשה

ולפי זה גם כאן, כיון דעכ"פ הם מסיימים ומתחילין מאתנחא או בזקף קטן, במקום דאיכא פיסוק טעמים, א"כ לא איכפת לן בזה כלל, ולית בזה משום פסוקא דלא פסקיה משה וז"ב.

אבָּרָא דלפ"ז יקשה הא דאמרינן בש"ס מגילה דף כ"ב, ורב דאמר דולג, מ"ט לא אמר פוסק? קסבר כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן. ואמאי אינו פוסק, היכא דאיכא פיסוק טעמים? אם כן מה הגמרא שואלת על שמואל? הרי יש אתנחא?

ובשלמא מהא דאמר ר"ח שם, צער גדול היה לי אצל ר"ח הגדול, ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן, לא קשה. דאפשר דצערו היה, היכא דליכא פיסוק טעמים באמצע הפסוק, והא גופיה צערו הוא לר"ח. אבל על רב קשה.

הוא אומר, אולי משם אין כ"כ ראיה, כי אולי היה לו קושי וצער גדול היכן שאין פיסוק, אבל היכן שיש פיסוק אז בעצם אין בעיה.

לפני שאמשיך רק אומר, כי בודאי שגם דבר זה הוא דחוק מאד. הרי ברוב הפסוקים, ישנה אתנחא וזקף קטן, א"כ כיצד אפשר להסביר כי 'צער גדול היה לי וכו' זה על איפה שאין? כמעט ברוב הפסוקים, יש זקף קטן ואתנחא. מה הצער הגדול? אינני יודע. הדבר נשמע תירוץ מאד דחוק.

בכל אופן, על עיקר השאלה הוא אומר, כי הדבר נכון. הדבר תלוי. בודאי שלפי היכין ובוועז מותר להפסיק היכן שישנה אתנחא, ואם תשאל למה הגמרא אומרת שזה אסור, התשובה היא, לא, הדבר מותר, רק שזה לא נחשב פסוק.

הגם שמותר להפסיק איפה שיש אתנחא, אבל זה לא עושה שיהיה פסוק. וכי עכשיו עושים סוף פסוק, היכן שישנו זקף או אתנחא? לא, הפסוק נשאר פסוק שלם. היכין ובוועז רק רוצה לומר, שמותר שם להפסיק, כיון שישנה אתנחא או סוף פסוק, אבל לא שזה יחשב פסוק. זאת קושיית הגמרא.

למה זה נחשב דילוג. ועי' במאירי. אבל לדברינו שכוונת הבבלי כהירושלמי, אזי המדובר הוא לחזור שני פסוקים, דהיינו מפסוק והארץ היתה תהו וגו', והרי זה 'דילוג' של פסוק אחד למפרע. כפתור ופרח.

המשך בירור דעת המגן גיבורים והחתם סופר, התייחסות למה שהובא בשו"ת יביע אומר שם ב'סוגריים מרובעות', ודעת מרן שליט"א למסקנא לדינא.

שיטת היכין ובוועז, כפי שאמרנו, נראית שיטה דחויה. קשה ליישב אותה ולהתאימה לדברי הגמרא, בעזרת ה' אולי בשיעור הבא בל"נ אגיד איזה מהלך, לפיו יוצא כי הרשב"ץ עצמו לא התכוין לכך בכלל.

בקיצור, נראה כי החילוק הזה, שאפשר להפסיק בזקף קטן או באתנחא, הוא נדחה מן הגמרא, כי מהגמרא רואים שגם באופן זה אסור.

המגן גיבורים [ח"ב סי' נ"א] בא ליישב זאת, ודבריו נראים תמוהים. הרי הוא שהביא ופרסם את היכין ובוועז, והוא אומר כך, המג"א [ס"ק ט'] תמה על מה שנהגו ביום המילה, שאומר המוהל וחרות, ומחלק הפסוקים, מהא דאמרינן פ"ק דברכות [דף י"ב ע"ב] כל פרשה דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן. ושאלה גדולה שאל וכו'. והנראה לנו בזה, דהנה מצאנו דבר נפלא בשו"ת יכין ובוועז חלק ב' להרב מהרשב"ש סי' ב' שכתב, שיש מי שאומר שיש לש"ץ לחזור ולומר הפסוק אני י"י אלהיכם, הראשון מטעם דכל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', ואא"ז הרשב"ץ וא"א ז"ל כשהיו עוברין לפני התיבה, שלא להפסיק בפסוק, היו מתחילין מ'להיות לכם לאלהים'. וכתב שם בהג"ה בשם הרצב"ש שתמה, שלפי זה מ'אני י"י אלהיכם' היה לו להתחיל, שהוא התחלת הפסוק, ולא מ'להיות לכם לאלהים' שהוא אמצע הפסוק.

וכתב, שעמדה בפניו הקושיא כהר גבוה, עד שבנו ישמרהו אלד"ים תירץ בדרך אמת ואמר, שבמלת 'מצרים' יש זקף קטן, ופיסוק טעמים הוא הלכה למשה מסיני, ולכך יכול להתחיל מ'להיות לכם לאלהים' ע"ש.

כך מיישב המגן גיבורים וז"ל, אך באמת הדבר נכון, דבאמת לענין הפסקה לא איכפת לך, כל שפוסק במקום דאיכא פיסוק טעמים וכמ"ש. ורק התם דבעינן שייחשב הפסק זה לפסוק בפ"ע, לענין שיהיו עולה לג' פסוקים, וזה ודאי דאין כאן סיום הפסוק, כיון דבאמת הוא באמצע פסוק, ולכך אי אפשר אם לא שידלוג, דבלא"ה אינו קורא רק שני פסוקים, ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים, וז"ב.

אולם החתם סופר [בתשובותיו ח"א (או"ח) סימן י"א], דוחה זאת בשתי ידיים, וכותב למחברי הספר מגן גיבורים בזה"ל, ופאר רמכ"ת הרגישו מה שקשה על זה מפ' הקורא את המגילה ודף כ"ב ע"א, ונוראות נפלאותי על תירוצם דניחא להו, ואין שחר לדבריהם במח"כ. הוא מביא את מה שתירצו במגן גיבורים, וכותב שאין שחר לדבריהם. הדבר איננו מתחיל.

הנה שמואל ס"ל פוסק, דס"ל ב' פסוקים ומחצה הוה כמו ג' פסוקים, ורב פליג משום דלא פסקיה משה, והקשה הש"ס ולשמואל פסקינן, והא אמר רב חנינא קרא. והשתא מאי מקשה לשמואל, הא לדידיה ב' פסוקים ומחצה הוה כמו ג' פסוקים, ורק משום דלא למיפסק היכא דלא פסק משה. ואי סלקא דעתך אתנח(ת)א הוה פסיק, לא הוה מקשי מידי, ואין מקום לדבר זה. וכל שהאריכו מכ"ת בהמצאה זו, לפע"ד אינו נכון.

המעייין בדברים רואה, כי החתם סופר בהחלט צודק. אינני חושב דאיכא נגר ובר נגר דליפרקינה'.

בשו"ת יביע אומר [חלק י' סימן י"ב], ישנו בזה דבר תמוה ומעניין. הוא מביא את התמיהה הזאת בזה"ל, מדברי הרב יכין ובוועז מוכח דדוקא זקף קטון נחשב פסקיה משה, משא"כ באתנח. ובאמת שיש להקשות מהגמ' [מגילה דף כב.] למ"ד דולג, אמאי לא קאמר פוסק, ומשני משום דכל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה, ולדברי היכין ובוועז, מדוע לא יפסוק בזקף קטון (או באתנח), שלדבריו חשיב פסקיה משה. וכך תמה החתם סופר [נחא"ח סי'

[י']

ולאחר מכן הוא כותב ב'סגריים מרובעות' כך, שוב ראיתי בספר מגן גיבורים בשלטי הגבורים [סי' ס"א סק"ג] שכתב לתרץ קצת דלרב דאמר דולג ולא פוסק, אף דס"ל דפיסוק טעמים הלל"מ, וליכא משום פסוקא דלא פסקיה משה, כיון שיש טעם של אתנח או זקף קטון, אולם מ"מ למחשביה לשני פסוקים לעניין קריאת התורה, אי אפשר, כיון שאינו פיסוק גמור. ע"ש.

מי שמעייין ומתבונן רואה, כי ישנו כאן פלא עצום. הוא עשה 'סוגריים מרובעות', ומסתברא שזה מכיון שהוא לא כתב את זה בזמן שכתב את גוף התשובה הזאת, אלא לאחר מכן. אבל למעשה, זה בדיוק ההיפך. הוא אומר, שהמגן גיבורים מיישב את הקושיא, אבל הרי זה בדיוק הפוך. הרי החתם סופר הביא את המגן גיבורים ודוחה אותו. במגן גיבורים מיישבים את התמיהה, אלא שהחתם סופר דוחה את המגן גיבורים, לא קיבל את ישובם.

אתם מבינים מה שקרה כאן? נראה שהוא השלים זאת אחרי הרבה זמן, ואז הוא לא זכר את המהלך, כי בעצם לא שהמגן גיבורים מיישב את התמיהה של החתם סופר, אלא ההיפך, החת"ס מביא את המגן גיבורים ואומר, מה פתאום, התירוץ שלכם לא מתחיל, 'אין שחר לדבריהם', ועל כך הוא לא ענה.

טוב שהיבי"א עשה זאת ב'סוגריים מרובעות', כי מזה מבינים שהדבר נכתב אחרי הרבה זמן, ואז נשכח ממנו כל הפרטים.

ובסופו של דבר, המסקנא שלו בסוף היא הפוך, כי לא מהני לא אתנח ולא זקף קטון. למסקנא הזאת אנחנו מסכימים, כי למסקנא לדינא אי אפשר לסמוך על המהלך הזה, ולחלק את החילוקים האלה.

לתרץ את השאלה הזאת, אמנם שערי תירוצים לא ננעלו, אבל זה כנראה יהיה דחקים עצומים. אפשר אולי להגיד כל מיני פלפולים, שהגמרא יכולה להגיד את התירוץ הזה, אבל אמרה תירוץ אחר. שמא אפשר להגיד עוד תירוץ. אבל אלו דברים שאינם מתקבלים על הדעת.

כמובן המדובר הוא 'מעל' הפשט. לא ע"ד הפשט. אנחנו קוראים את התורה, את הפשט הפשוט. אבל יש בתורה דברים וסודות לאין קץ.

מובא שם כך.

'סוף פסוק', בתיקוני זוהר תיקון כ"א ודף נ"א ע"ב, קודשא בריך הוא, מאריך עליהו דחייביא, ולבסוף אפסיק לון, וחריב לון מעלמא. ודא איהו, מאריך טרחא – דהיינו מה שאנחנו קוראים מארבה וטפחא – סוף פסוק. דהיינו, הקב"ה מאריך אפו לרשעים, נותן להם ארכא אולי יחזרו בתשובה. אבל אם לא חזרו בתשובה, הקב"ה מפסיק אותם, מחריב וגומר אותם. מאריך טרחא, הקב"ה מאריך והם מטריחים ועושים פשעים וכו', סוף פסוק, נגמר. הלכו לאבדון.

הרשעים 'מטריחים' את הקב"ה וואם זה 'טפחא', מרבים עוונות, כמו עיסה 'תופחת', כמ"ש בס"ד בבניה במקרא על ספר משלי, על-דרך שנאמר [ישעיה א', י"ד] הִיוּ עָלַי לְטָרַח, אחריתם וסופם – סוף פסוק – שיתבטלו וייעלמו מן העולם.

ושם בדף נ"ה ע"א, רשיעיא דאינון ערב רב, אתאמר בהון סוף פסוק וכו'. כלומר, סוף פסוק בתורה, רומז את הסוף של-רשעים. זהו אופן אחד.

אבל ישנו עוד משהו, ובתיקוני זוהר חדש ודף צ"ט רע"א, איהי סוף פסוק, סוף פסק דהלכות. כלומר, העניין של סוף פסוק, רומז את המסקנא של-הלכה.

א"כ יש לנו קצת הבנה, בכדי לראות מהו העניין והחשיבות לגמור את הפסוק. וכל זה מלבד מה שהוסיף והרחיבו בזה וכיו"ב, הרמ"ק בספרו פרדס רמונים, ובשאר ספרי המקובלים זיע"א.

מעשה עם מוסר השכל על מדת הענוה של גדולי ישראל ומניעת הלבנת פנים.

כיון שאני רואה שהזמן נגמר, אסיים בעניין שבכוונתי להמשיכו בעז"ה בשבוע הבא, כעת רק אגיד משהו אשר ישלים אותו, וזאת בכדי

לפי הגמרא, רואים שזה לא נכון. לבוא ולהגיד, שיכולנו להגיד עוד תירוץ ולא אמרנו, הדבר מאד משונה.

אמנם לפי הר"א גוטמאכר, הסוגיא הזאת בלא"ה היא בכלל לא להלכה, והדבר בכלל מותר. אז עוד יותר, לקצה השני.

הנראה לנו למסקנא, שהדבר אסור. דהיינו, כאשר קוראים בספר תורה, ולא דוקא בספר תורה – אלא אם קוראים פסוק בתורה, כאשר אומרים אותו עם הטעמים, צריכים להשלים אותו, ולא להפסיקו. אם קוראים בלי טעמים, כפי שמצוי בהרבה מקומות, בתפילות ובתחינות, וכל שכן בלימוד, אזי אפשר להגיד חצי פסוק, אין קפידא, אפילו אם יאמר רק כמה מלים. אבל אם אמרת פסוק עם הטעמים, תשלים אותו עד הסוף. זהו הכלל של כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'.

שאלה מהקהל: בלימוד עם ילדים, אפשר להפסיק?

תשובת מרן שליט"א: אם קשה.

*

בכדי להבין את העניין הזה, למה כ"כ חשוב לגמור את הפסוק – אמנם זאת ההלכה, אבל בכדי לתת בזה טעם, לנמק זאת ולהבין את סוד העניין, בדאי להוסיף את מה שכתוב על כך בספר הזוה"ק, וכדלקמן.

כידוע, לגבי כל עניין הטעמים והנקודות, ישנם דברים גבוהים ונסתרים. וְהִיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים [בראשית א', י"ד], 'ניקודי וטעמי'. אלו עניינים גדולים, גבוה מעל גבוה.

בספר שערי זוהר, זהו ספר העושה השוואות בין הגמרא לבין הזוהר הק', מציין כל דבר שכתוב בגמרא, ומובא ומוסבר גם בזוה"ק. ובמסכת נדרים [דף ע"ח] לגבי הסוגיא בדף ל"ז ע"ב של פיסוק טעמים, הוא אסף וסידר את כל המאמרים מהזוה"ק על כל ענייני הניקוד. כגון קמץ, פתח, צירי וכו', ואח"כ על כל הטעמים, אתנח, סגולתא וכו', ומובא שם [בדף 160] העניין של סוף פסוק, מהו העניין של סוף פסוק.

ללמוד מוסר השכל מגדולי ישראל, על ההנהגה שלהם ועל הענוה האמיתית שלהם, וזהירות בענייני בין אדם לחבירו. הדבר קשור לעניין שלם, אולם כעת אומר רק פרפרת אחת מכך, בכדי לסיים בעניין נחמד זה.

מובא בספר ארך אפים (סימן א' דף ז' ח') והועתק בספר תולדות אדם, תורת המדות [לשון הרע, דף ת"ג] בעניין הלבנת פנים, שמעתי מרב אחד סיפור נפלא בענין זה.

פעם אחת נזדמן שהגאון הר"ר יעקב מליסא ז"ל בעל חוות דעת – זהו אחד מגדולי ישראל, בעל חו"ד על יו"ד ונתיבות המשפט על חוה"מ, סידור דרך החיים ועוד – בא לניקלשבורג, והגאון הר"ר מרדכי בנעט ז"ל היה שם אב"ד בעת ההיא, וכיבד הרב מניקלשבורג – דהיינו הגר"מ בנעט – את הרב מליסא לדרוש בבית הכנסת, וגם הוא הלך לדרשתו.

בהיות הרב מליסא דורש, הקשה לו הרב מניקלשבורג מירושלמי אחד. ולא השיב לו הרב מליסא כלום, רק קיצר תכף דרשתו, וסיים וירד.

במקור, דהיינו בס' ארך אפים הנז"ל, נוספה כאן מלה, שדילג אותה בספר תורת המדות, כנראה בגלל שלא הבינה. כתוב שם, 'וסיים ובל"ג וירד'. אמנם הכוונה ברורה, וסיים ובא לציון גואל. כך היה מנהג האשכנזים, לסיים את דרשותיהם במלים האלה, בציפיה לגאולה שתהיה בקרוב, אכ"ר.

והיה נראה לכל שהרב מליסא לא מצא תשובה על הקושיא, והקפיד על הביוש שהקשה לו ברבים, ומשום זה ירד. כביכול הוא עשה 'הפגנה'... הפסיק וירד ואינו רוצה להמשיך ולדרוש.

והרב מניקלשבורג, כאשר ראה זאת, נצטער צער גדול מאוד, על שגרם ביוש להרב מליסא ז"ל. ומיד הלך אליו, והרבה מאוד לפייסו.

חשבתי רק להזכיר לך שיש ירושלמי, גאון כמוך בודאי יודע שישנו ירושלמי כזה, ובטח תמצא תשובה. ואולי אפילו יש לו תשובה מוכנה מראש. כוונתי היתה לא לסתור את

דבריך, אלא לחזור ולהרחיב את העניין. וכדומה.

והרב מליסא השיב לו, שאין בלבו עליו כלום. אבל הרב מניקלשבורג לא נתקדרה דעתו מתשובה זו, ושוב נצטער מאוד על זה.

ויהי כאשר נסע הרב מליסא משם, השתדל שכל בני העיר ילווהו בכבוד גדול. בכדי לפייס אותו, לכל הפחות נעשה לו כעת כבוד, אמר לכולם לצאת ללוות את הרב וכו'. והוא הרבה מאוד להתחנן ולבקש מלפניו שימחול לו, והוא שוב השיבו שבאמת לא הקפיד עליו בלבו כלום.

אבל שוב לא נתקדרה דעתו של הרב מניקלשבורג בזה, והיה עומד ומצטער מאוד. הוא חשב, כי בלבו פנימה הוא נקיט ליה בליביה, הווא רק אומר בפיו שלא איכפת לו, ובלבבו לאדכן יחשוב.

ויהי כראות הרב מליסא כן, קראו לצד אחד ואמר לו, הנה אגיד לכם עתה האמת. כי את אשר תפסתם אותי מהירושלמי, הנה באמת לא עיינתם שם שפיר, כי כדברכם הרב כן הוא, רק אליבא דהוה אמינא שם. אבל המסקנא שם, היא כדברי.

הקושיא שלך, איננה קושיא בכלל. ואני לא הקפדתי על שאלתכם אותי כלום. כי ידעתי, שזאת לא קושיא, כיון שהמסקנא בירושלמי היא כפי שאני אומר.

ומה שלא השבתי לכם, והראיתי לפני העולם כי הקפדתי על עלבוני, זאת היתה רק משום כבודכם, שלא אנצח אתכם ברבים, ולא תתביישו על ידי. זה בדיוק הפוך, אני עשיתי כביכול שאני טעיתי, בכדי שלא לבייש אתכם, איזו שאלה אתם שואלים.

אתם שומעים? הפלא ופלא. זהו סיפור ממש מפליא. הרי בעצם הוא לא היה אומר לו זאת, הוא היה כבר הולך לעיר שלו אפילו מבלי לומר לו זאת, אפילו לאחר מכן, כי הוא לא רצה לבייש אותו. אבל מכיון שהוא לחץ אותו וכו', ראה שאין לו ברירה, אמר לו, טוב, תשמע, הקושיא שלך בכלל לא נכונה. למה

שערי יצחק – השיעור השבועי

שמחתי גם כעת לראות, כי ידידנו הרב אליהו נהרי שליט"א עשה לנו הפתעה נוספת. הרי אמרנו כי ישנו צורך לעשות שלט ובו הטעמים האלה, והוא הביא לכאן את נוסח השלט שהוצאנו בעבר, ובו ישנם חמשה עשר טעמים. כך התחלנו אז. כתוב כאן למעלה בשלט גדול, כי זה מתוך ארבעים וחמשה טעמים, זה מה שהיה אז. מ"ה י"י אלהיך שואל מעמך וגו'. כעת יש יותר, חמשים או ששים טעמים. בעזרת ה' יתלו שלט זה כאן בבית הכנסת, שיהיה לעיני כלהקהל בכל עת.

והיום בזמנינו יש את תכנת 'אוצר החכמה' המשוכללת, ומי שיעיין ויחפש היטב יוכל בודאי למצוא ולבנות עוד הרבה דברים. אבל אני מסתפק במה שיש כבר כעת. אמנם כל אחד 'כי הוא חלקו', יכולים להוסיף עוד כהנה וכהנה.

עניין התפילה, זהו דבר שצריך חיזוק מאד גדול בזמנינו. לצערינו, אני רואה שאנשים אינם נזהרים. אמרנו, אולי ביצת בת היענה תעורר את הציבור, לתקן את העניין הזה. שזה יהיה משהו הקבוע בבית הכנסת, מושך את העין.

כאשר נכנסים אורחים לבית המדרש כאן, הם תמהים, מהזה ועל-מהזה? מתפלאים על כך. לעורר ולהזכיר, שיהיה כל הזמן.

מישהו הציע, אולי לעשות אור בתוך הביצה. למעשה, כך עושים מזמן בבית הכנסת עדס בעיקר"ת ירושלם ת"ו, גם שם החזיקו את המנהג הזה לתלות את ביצת בת היענה, הם ממשיכים את המסורת שלהם מארס צובא. הכניסו בפנים מנורת חשמל.

שאלה מהקהל: אבל אם יעשו בה חור, אז יהיה לה פה, והרי אחד הרמזים שמרן שליט"א אמר זה מפני שאין לה פה?

תשובת מרן שליט"א: לא. מנורה קטנטונת אפשר להכניס דרך החור. זה לא פה, אלא נקב קטן. והרי בכל מקרה ישנו כאן נקב, בכדי לתפוס אותה. הרי בכדי לרוקן אותה, חייבים לעשות נקב. לכן הוא הציע, אותה ת"ח, להכניס אור קטן בפנים.

אתה חושב שאני אקפיד, אם אני יודע שלא שאלת בכלל שום שאלה? אין קושיא בכלל.

ויהי כשמוע זאת הרב מניקלשבורג, ציוה לקרות לבית הכנסת לדרשה, ויספר לפני כל בני העיר כל הענין, כי באמת לא הרב מליסא טעה רק הוא טעה. ועוצם ענוותו וצדקתו של הרב מליסא היה בדבר זה, לבייש עצמו מפני כבוד חבירו.

ישנו כאן מוסר השכל עצום בסיפור הזה. ומה שרציתי להגיד לגביו, יקח זמן, א"כ נשאר זאת לשיעור הבא בל"נ, כי ישנם עוד שני דברים שברצוני לומר כעת.

[כיוצא בזה מהר"י הלוי אלשיך, כשהיה אדם אומר לו דבר טעות, וגם באופן פרטי, ולא רק בעת שיעור, לא היה מביישו, אלא היה אומר נדמה לי שכתוב כך וכך, וכל כיוצא בזה. איתמר].

הודעה בדבר פירסום חמשים הטעמים לעניין תליית פִּיצי בת יענה בבתי כנסיות.

דבר ראשון, בעניין ביצת בת היענה, ידידנו הרב שילה יגאלי הי"ו מפתיע אותי לפעמים, עושה דברים מעל ומעבר למצופה.

הרי אמרנו כי כבר יש לנו ב"ה חמשים טעמים לעניין ביצת בת היענה, ולמעשה ישנם יותר מחמשים אבל בנתיים הדפסנו רק חמשים. בסוף חוברת 'שערי יצחק' של-שיעור האחרון [שיעור מוצש"ק שלחלך], הודפסו חמשים טעמים הללו, והם התמצית של-תמצית. על כל טעם, אפשר לדבר דרשה שלימה, להסביר את היסודות והפרטים.

בליל שב"ק אמרתי לציבור כאן בבית המדרש פעולת צדיק, כי הדפסנו את השיעור הזה יותר מן הרגיל. שילה הי"ו הדפיס מאה חמשים חוברות נוספות לחלוקה, יותר ממה שביקשתי ממנו, והיצעתי להם שיקראו זאת בשלחן שבת. וגם כעת, מי שרוצה יכול לקחת, בכדי להפיץ את העניין הזה, ושגם בני הבית ילמדו וישמעו זאת, אולי בשבת הבאה, כי יש בכך הרבה חיזוקים ודברי מוסר השכל, דברים רבים הטמונים בתוך העניין הזה.

אבל חשבת, כי אולי נפסיד בכך את המטרה, משום שיחשבו שזה בית מנורה. אם יהיה אור, אז כבר לא יתעוררו. או שזה ייראה קישוט, ולא ביצת בת יענה.

ויש מי שאמר נימוק נוסף לשלול זאת, כי אם יראו כך, יתחילו לצבוע אותה וכו', ולבסוף נאבד את כל המטרה ואת כל התכלית. לכן אינני יודע, האם הרעיון הזה כדאי. חושבני כי אדרבה, עדיף שיהיו ביצים באופן ובצורה המקורית.

אולם צריכים עדיין לחשוב על כך. כי מצד אחד, זה יותר יפה, או יותר מכובד. אבל מצד שני, אולי לא תהיה את התועלת מכך.

שאלה מהקהל: אולי רק לכתוב על זה באותיות יפות וגדולות דבר המזכיר את המטרה, כגון שויתי י"י לנגדי תמיד, וכדומה? תשובת מרן שליט"א: צריכים לחשוב, מה לעשות בעניין.

כפי שאמרנו [בסוף השיעור הקודם], בערך בעוד כמה שבועות כבר יהיה אפשר להשיג ביצים הללו. ידידנו הרב מאיר לוי הי"ץ ישיג לכל הפחות עשר ביצים כאלה. אולי אם בעז"ה תהיה דרישה, יצטרכו לייבא מחו"ל...

העניין הוא, כי לצערינו אני רואה, שאנשים לא למדו ולא לקחו מוסר. גם בתפילה, וגם אחרי התפילה, אנשים לא מרגישים בית הכנסת, לא מרגישים את קדושת המקום. גאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א מדבר בספרו עץ חיים, על דברים מזעזעים, והנה אנחנו רחוקים מן הדברים כרחוק מזרח ממערב, אבל לפחות שנשמע ונהנה.

מהרי"ץ כותב שם [בדף ק"ל ע"א] כך, וכל אדם יהא זריז וזע וחרד מקדושת ביהכ"נ בשבת, יותר מבחול. משום מה, האדם מרגיש בשבת ובחול אותו הדבר. מהרי"ץ אומר, שהאדם יהיה זריז, דהיינו לקחת את הדברים לתשומת לב, ובזריזות. 'זע וחרד' היינו, להיות בפחד וברעדה. יותר מבחול.

שלא לשיח שם בשום דבר, כי אם בשבחא דצלותא. כי הקדושה, היא בגבורה רבה שם,

יותר מאד מבשאר ימים. וחיוב זה מוטל על רבני הקהל, להודיע לעם חומר הדבר. וכ"ש אם ישיח שיחת חולין כי הוא כמחלל שבת.

ביום שבת, זה עוד יותר חמור מבחול. אולם לצערינו, אני רואה אנשים המדברים, בפרט אחרי התפילה, מרגישים כביכול זהו הבית שלהם, לא חשים שום הגבלה. ע"כ צריך משהו שיעורר על כך. אולי אם נחדש את המנהג הזה שהיה בקהילות ישראל בעבר בהרבה מקומות, כמעט בכל הארצות, חוץ מן האשכנזים שלא היה להם את ביצת בת היענה, כי אינה ניתנת להשגה בארצות אירופה, הכי הרבה היו להם כלים שעשו מביצת בת יענה, אבת הבת יענה גדלה רק בארצות המזרח, אסיה ואפריקה.

במלים אחרות, טוב שגם האשכנזים כיום יעשו זאת, כיון שכיום הם כן יכולים להשיג אותה, משא"כ בעבר שהם לא יכלו להשיג. ואכן הרבה גדולים אשכנזים בעבר, הזכירו עניין זה בספריהם בהתפעלות גדולה.

בכל אופן, יש כאן את חמשים הטעמים, כדאי לעבור על כך בחברת בני הבית, לקרוא זאת היטב, כי יש שם דברים ממש מעוררים קדושה ויראת שמים. עניינים מתוקים מדבש ונופת צופים. ובעז"ה כאשר תצא החוברת לאור, הדברים יהיו יותר חזקים ומאירים.

שלב אחרי שלב, בכדי לחזק את העניין הנשגב הזה, ולחזק גם כן את מסורת אבות מדורי דורות. אנחנו משתדלים לתקן את העניין, ואולי בעז"ה בדבר זה יש את הזכות, שנרגיש את קדושת בית הכנסת, יש לנו דבר המזכיר את זה, ובפרט אם יהיה שלט כזה אשר יפרט את העניינים, ומדי פעם יזכיר זאת.

קריאת מרן שליט"א לפני הוצאת הספר 'שנת השבע' במהדורה חדשה לקראת שנת השמיטה הבעל"ט.

דבר נוסף, קְרָבָה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה [דברים ט"ו, ט"ז].

אנחנו לקראת שנת התשפ"ב, שזוהי השנה השביעית. ובזמנו, לפני שתי שמיטות, הוצאנו לאור את הספר 'שנת השבע', רבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' חיברו את הספר הזה,

ובני הרה"ג משה שליט"א ערך וסידר אותו, צריך עוד להוסיף.

בעז"ה מתכוננים להוציא את הספר הזה במהדורא חדשה, עם הרבה שיפורים, לכן אנו קוראים לכל מי ששומע אותנו, או מי שידע, אם יש למישהו איזה הערות ותיקונים או הוספות על הספר, שישלח אלינו, יותר נכון אולי לבני הרה"ג משה שליט"א המטפל בכך, או למשרד מכון 'פעולת צדיק' אצל ידידנו הרב ניר טיירי הי"ו, בכדי שהספר יהיה כלול ומושלם.

אבל צריכים להזדרז, בכדי שלא לעכב את הדפסת הספר. כבר חשבו להכניס אותו לדפוס, אך כעת אולי נתעכב עוד קצת, בכדי להוסיף ולשפץ את הדברים.

כמדומני הספר 'שנת השבע', זהו הספר היחידי ההולך לפי השיטה שלנו, לגבי כל ההלכות האלה. יהי רצון בעזרת ה', שהספר יהיה לתועלת גדולה, ולזיכוי הרבים. כן ירבה וכן יפרוץ, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.